

**HULLADÉKGAZDÁLKODÁSSAL ÉS KÖRKÖRÖS
GAZDASÁGGAL KAPCSOLATOS KVANTITATÍV,
ONLINE KUTATÁS MEGVALÓSÍTÁSA A MAGYAR
FIATALOK KÖRÉBEN**

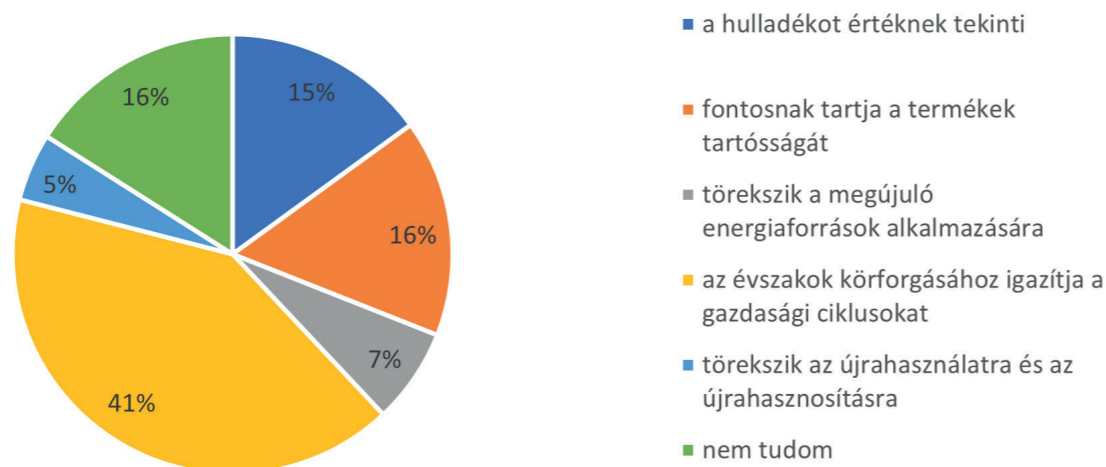
KÖRKÖRÖS GAZDASÁGGAL KAPCSOLATOS TUDÁSFELMÉRŐ KVÍZ

Körkörös gazdaság fogalma

A kvízkérdéseket egy bemelegítő tétellel kezdtük, azt vizsgáltuk, hogy a fiatalok tudják-e egyáltalán, mi a körkörös gazdaság fogalma. A kérdés trükkösen tettük fel. Öt állítást soroltunk fel a megkérdezetteknek, amelyek közül mindössze egy NEM volt vonatkozatható a körkörös gazdaságra, és a kutatásban a résztvevőknek ezt kellett megtalálniuk.

Egyre többen élünk a Földön, egyre többet fogyasztunk, ezért egyre több szemetet termelünk. A hulladékképződés csökkentésének egyik módja a körkörös gazdaságra való áttérés. A körkörös gazdaság lényege, hogy a megvásárolt termékeket minél tovább használjuk, tervezésük-nél, gyártásuknál törekedjünk a tartósságra, javíthatóságra, újrahasználatosságra, továbbadhatóságra, átalakíthatóságra. Ha azonban mégis meg kell válnunk valamitől, akkor a hulladékot gyűjtjük szelektíven és anyagában hasznosítjuk újra minél nagyobb arányban, amihez lehetőleg tiszta vagy megújuló energiát használunk. A körkörös gazdaságnak ezek mellett azonban az évszakok változásához vagy a gazdasági ciklusokhoz nincs köze. Sajnos az abszolút többség ezzel nem volt tisztában (59%). Az ifjúság nincs pontosan tisztában annak a körkörös gazdaságnak a jelentésével, fogalmával, ami a klímaváltozás és a fenntarthatóság fontos hívószava napjainkban, és amire a jövő gazdaság a tervek szerint épülni fog. A kérdésre a diplomával rendelkező, fővárosi fiatalok szignifikánsan nagyobb arányban adtak helyes választ.

1. ábra: A felsoroltak közül mi NEM igaz a körkörös gazdaságra?

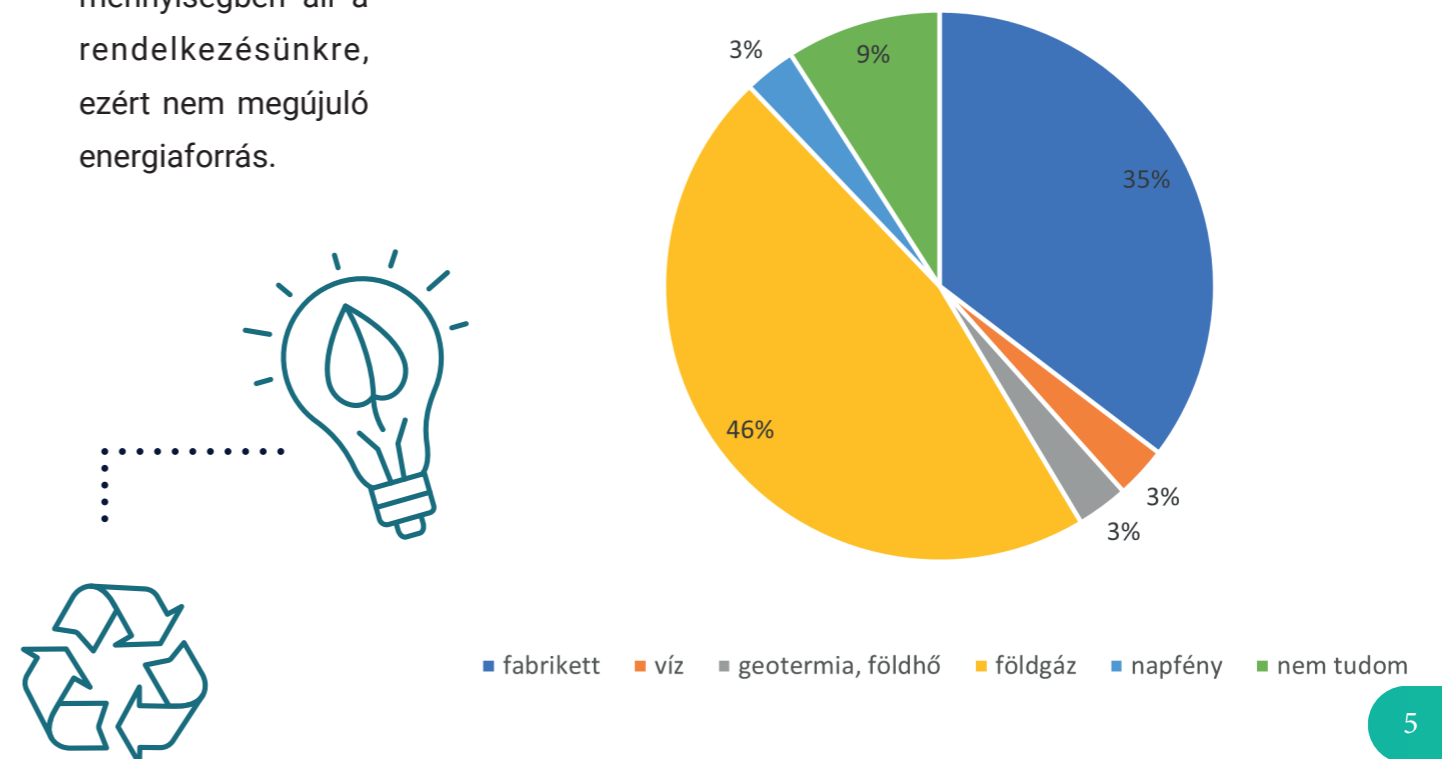
Megújuló energiaforrások

Egy következő kvízkérdéssel azt teszteltük, hogy a fiatalok tudják-e, mi számít megújuló energiaforrásnak, hiszen a megújuló energiáról nagyon sokat beszélünk, és az a körkörös gazdaság egyik legfontosabb alapköve.

A fiatalok számára energiaforrásokat soroltunk fel, és arra kértük őket, jelöljék meg azt, amelyek szerintük nem számít megújuló energiaforrásnak. A relatív többség tudta a helyes választ, miszerint a földgáz nem megújuló energiaforrás (47%), mégis az abszolút többség erre a kérdésre nem tudott helyesen felelni (53%). A felsőfokú végzettségű (69%), budapesti (56%) fiatalok körében volt a legmagasabb a helyes válaszadás aránya.

A fiatalokat leginkább a fabrikett tévesztette meg, hiszen 35 százalékuk azt gondolta, az nem megújuló energiaforrás, pedig az Európai Unió érvényben lévő karbonelszámolási rendszerében a fa, és a fából készült fűtőtermékek ilyen megítélés alá esnek. A fa élete során megközelítőleg annyi szén-dioxidot nyel el és köt meg, mint amennyit az elégetése során kibocsát, ezért jelenleg a fát és az abból készült tüzelőanyagokat megújuló energiaforrásnak tekintjük. A víz különböző formában (pl. eső, jég, pára) és eltérő eloszlásban (aszályos és csapadékos időszakok), de állandó mennyiségben van jelen a Földön, nem vész el, körforgásban van, ezért ezt is megújuló energiaforrásként kezeljük, csakúgy, mint a folyamatosan rendelkezésre álló és kiapadhatatlan geotermikus- és napenergiát. A földgáz ugyanakkor, amellet, hogy elégetése során jelentős mennyiségű szén-dioxidot is termel, korlátozott mennyiségben áll a rendelkezésünkre, ezért nem megújuló energiaforrás.

2. ábra: Tudod, hogy a következő energiaforrások közül melyik nem megújuló?

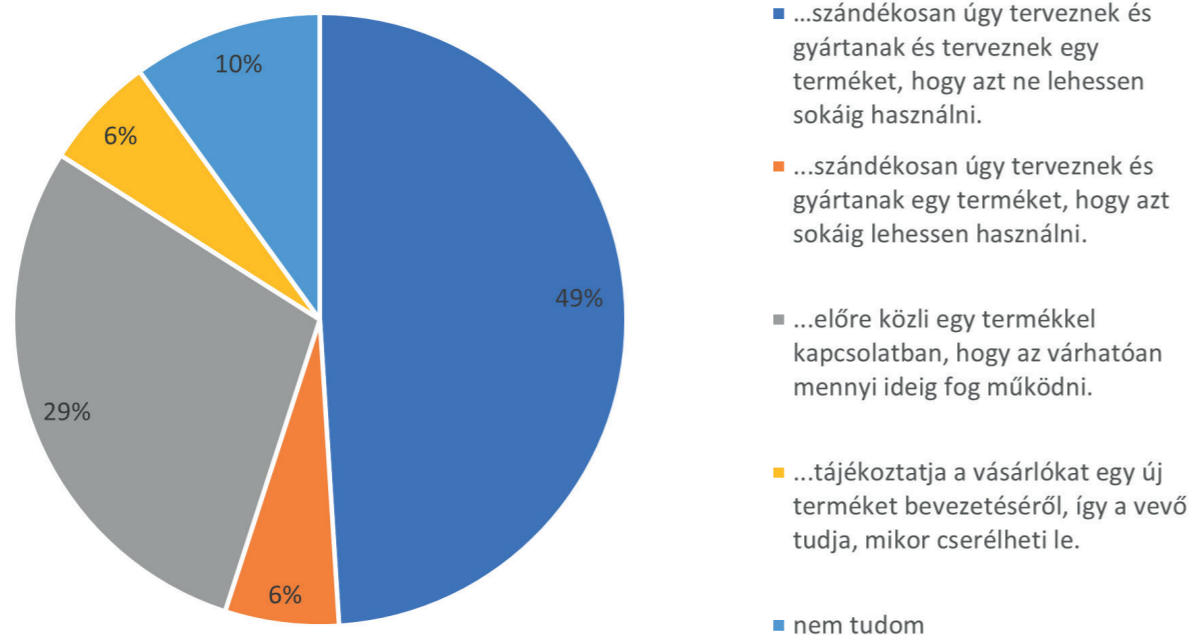

Tervezett elavulás

A fiatalok ismereteinek szintjét az úgynevezett tervezett elavulással kapcsolatosan is felmértük. A tervezett elavulás lényege, hogy egyes vállalatok a termékeiket szándékosan úgy tervezik meg, illetve olyan minőségben és formában dobják piacra, hogy annak élettartama rövid legyen, az árucikket ne lehessen hosszabb időn át használni, ahelyett újat kelljen venni. A tervezett elavulás célja, hogy az emberek minél többször vásároljanak, így a cégek nagyobb bevételre és nyereségre tegyenek szert. Ez azonban nem csak a pénztárcánk, hanem a környezetünk szempontjából is rossz, mivel a tervezett elavulás miatt nő az általunk termelt hulladék mennyisége, ráadásul több energiát használunk fel a többletáru gyártására, mint amire valójában szükség lenne.

A tervezett elavulás jelensége és annak következményei jelentős befolyással vannak a modern kor emberére, annak fogyasztási szokásaira, a termelés szerkezetére és a hulladékibocsátás mértékére, így fontos, hogy a fiatalok ismerjék a problémát. A kvízkérdésekből az derült ki, hogy az ifjúság képviselőinek közel fele (49%) van tisztában a tervezett elavulás jelentésével, ami alacsony szintnek tekinthető. Ennyien tudták, hogy a tervezett elavulásról akkor beszélünk, amikor szándékosan úgy terveznek és gyártanak egy terméket, hogy azt ne lehessen sokáig használni. A kvízkérdésre helyesen válaszolók a 25-29 év közötti (55%), felsőfokú végzettségű (61%), fővárosi (62%) fiatalok közül kerültek ki a legtöbben. Meg kell említeni, hogy viszonylag sokan gondolták úgy (29%) helytelenül, hogy a tervezett elavulás az, amikor előre közlik egy termékkel kapcsolatban, hogy az várhatóan meddig fog működni.

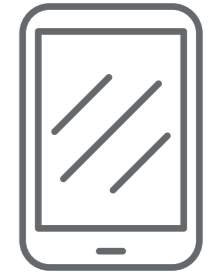
3. ábra: Mikor beszélhetünk tervezett elavulásról?

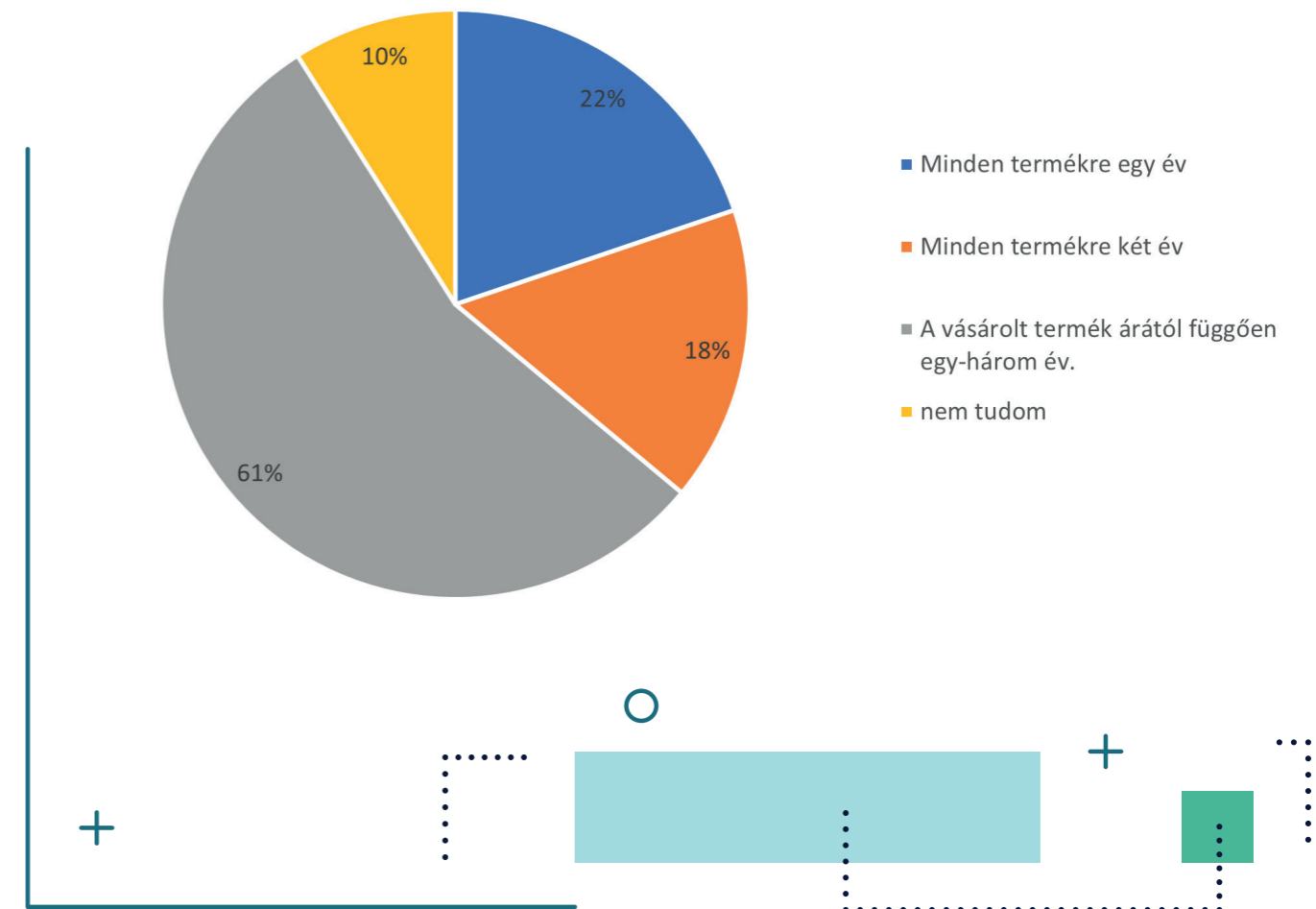
Jótállás, garanciaidő

Korábban a törvény által szavatolt kötelező jótállás mindössze 1 év volt Magyarországon. 2021. január 1-től azonban a vásárló szempontjából kedvező módon változtak meg ezek a szabályok. A jótállási idő ma 10 ezer és 100 ezer forint között 1 év. 100 ezer és 250 ezer forint közötti vételár esetén 2 év. A 250 ezer forint összegű vételárát meghaladó termék esetében 3 év a jótállás vagy hétköznapi formában garancia. Ez egy, a fogyasztók védelmében tett jelentős szabályozási vívmány, így kíváncsiak voltunk arra, hogy a fiatalok vásárlásaik során ezzel a könnyítéssel tisztában vannak-e.

Az eredmények azt mutatták, hogy az ifjúság többsége a jótállás említett jogszabályi környezetével tisztában van. A fiatalok 62 százaléka tudta helyesen, hogy ma Magyarországon a garancia akár 3 év után is járhat a drágább termékek esetében.

4. ábra: Hány év a megvásárolt termékek utáni kötelező jótállás (garancia) Magyarországon?

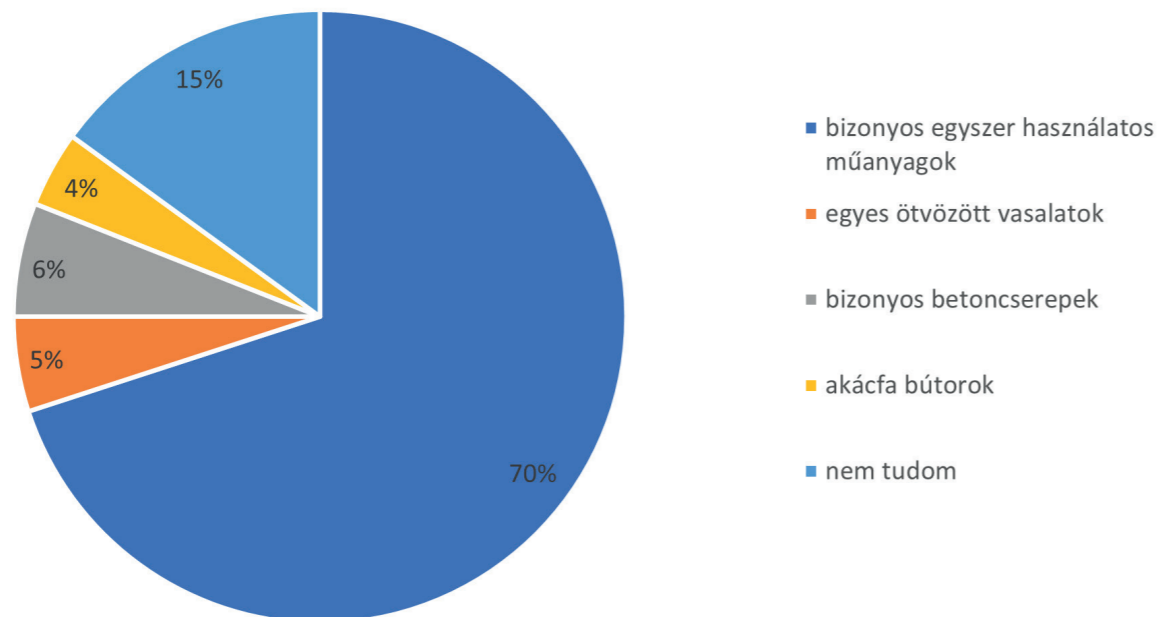

Egyszer használatos műanyagok

2021. július 1-től tilos Magyarországon bizonyos egyszer használatos műanyag termékek forgalmazása. Ilyenek a műanyag evőeszközök, szívószálak, fűtisztító, léggömbtartó és italkeverő pálcikák, expandált polisztirolból (hungarocell) készült ételhordó edények, italtartók és fedelük, bizonyos vékonyfalú zacskók. A szabály szerint a raktáron lévő, felhalmozott készleteket ezekből a műanyag termékekből még el lehet adni, de újabbakat már nem lehet árusítani. A kutatásban meg akartuk vizsgálni, hogy az intézkedésről tudnak-e a fiatalok, és azt találtuk, hogy az egyszer használatos műanyagok forgalmazásának tiltása az egyik legismertebb kormányzati intézkedés.

5. ábra: A felsoroltak közül mi az, amit környezetvédelmi okokból jelenleg NEM lehet árulni Magyarországon?

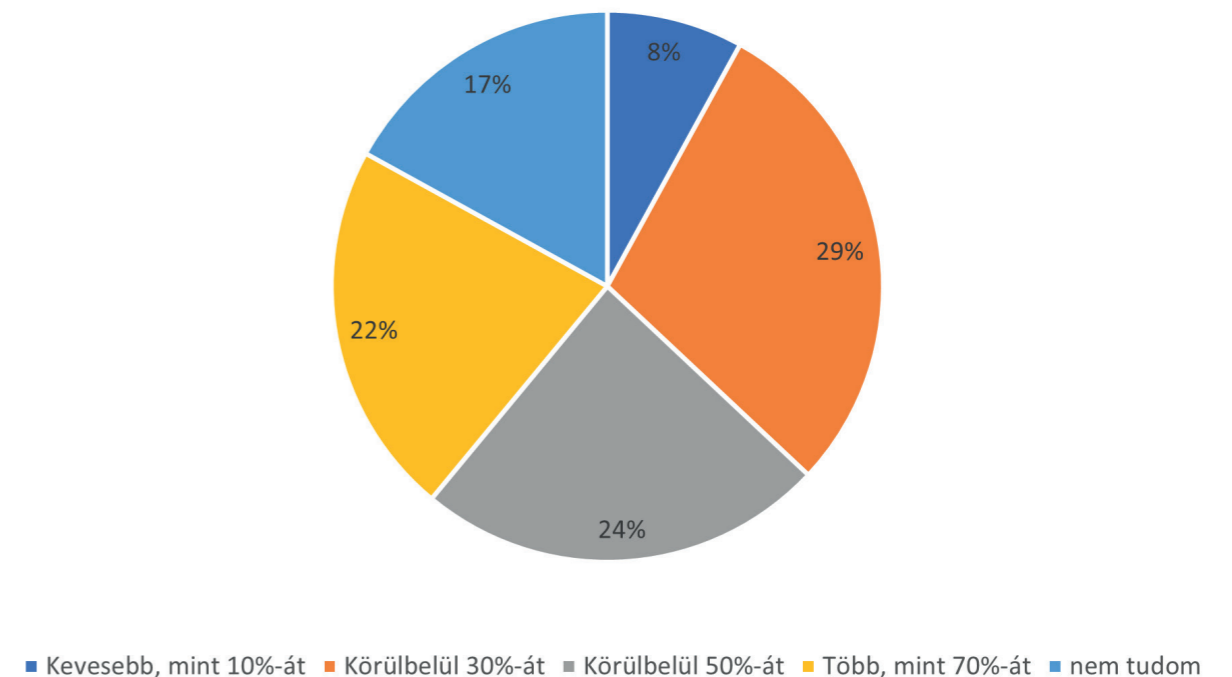

Háztartási hulladék aránya

Nagyon sokat hallunk és beszélünk arról, hogy a hulladéktermelés ellen mi, fogyasztók tehetünk a legtöbbet például a szelektív hulladékgyűjtésen keresztül. A vállalatok által előállított szemétről szinte szó sem esik. Pedig valójában a megtermelt szemét kevesebb, mint 10 százalékaért felelősek a háztartások (Eurostat 2020-as adatok). A hulladék mintegy háromnegyedét az építőipar, a bányászat, a gyártás állítja elő. Ezeknek az ipari mellék- és maradványanyagoknak a megfelelő újrahasznosítása elengedhetetlen a körforgásos gazdaság szempontjából.

A kvízben arra is kitértünk, hogy a fiatalok jól meg tudják-e tippelni a kommunális szemét összes megtermelt hulladékon belüli arányát. Előfeltevésünk az volt, hogy az egyéni felelősség folyamatos súlykolása miatt a kérdezettek úgy érzik majd, a ténylegesnél sokkal több szemetet állítunk elő, mi fogyasztók, mint a gazdálkodó szervezetek. Hipotézisünk helyesnek bizonyult. A fiatalok elenyésző hányada, mindössze 8 százaléka tudta vagy tippelte meg helyesen, hogy az EU-ban a háztartási hulladék aránya a 10 százalékot sem éri el az összesen megtermelt hulladék mennyiségén belül. Általában az tapasztalható, hogy a kor és az iskolai végzettség, valamint a településméret emelkedésével nő a fiatalok körkörös gazdasággal kapcsolatos tudás szintje, egyre nagyobb arányban találják el a kvízben a helyes válaszokat. Ennek a kérdésnek a helyes megtippelésénél azonban ez a választói klaszter is elvérezett.

6. ábra: Tudod, hogy az Európai Unióban a háztartási hulladék az összes megtermelt hulladék hány százalékát teszi ki?

Szelektív hulladékgyűjtés

A szelektív hulladékgyűjtés az egyik legnépszerűbb ügy a körkörös gazdaság témakörén belül, ezért azzal kapcsolatban több kvízkérdést is feltettünk a fiataloknak. Az első egyik ilyen kérdéssel azt teszteltük, hogy tudják-e mely anyagok gyűjthetők szelektíven és melyek nem. Az Európai Unió elképzeléseinek megfelelően Magyarország tervei között is szerepel a szelektív hulladékgyűjtés bővítése, az egyes ruházati anyagokra, így például a textilhulladékokra történő kiterjesztése, de hazánkban országosan, szervezett, központosított módon a farmer-ruházat begyűjtése és feldolgozása jelenleg nem megoldott.

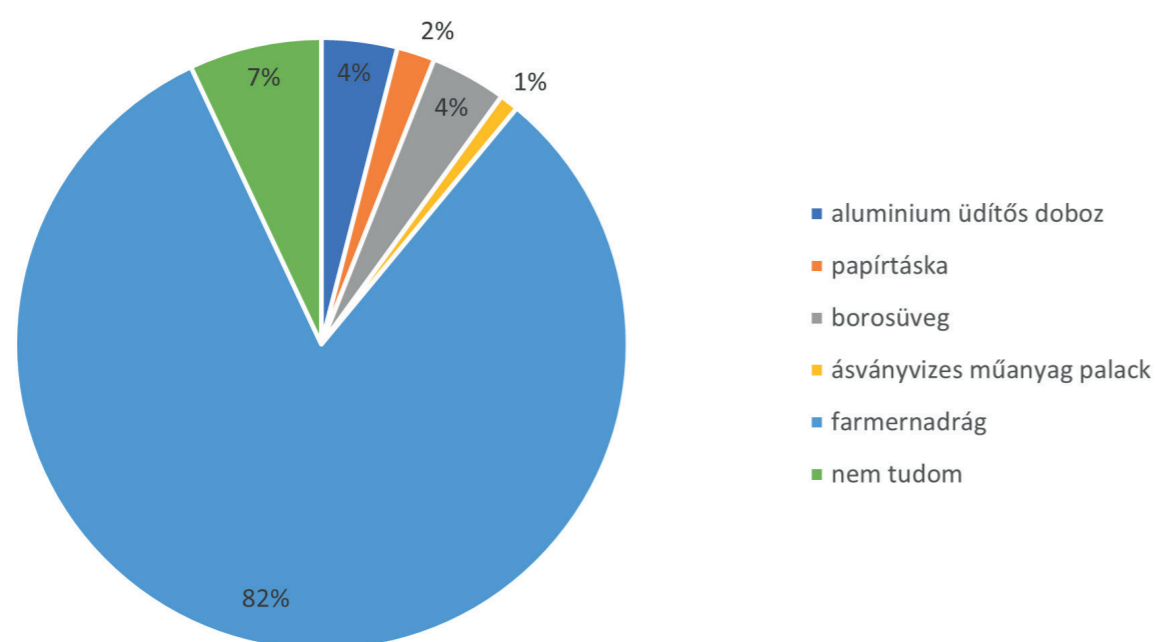

Az alumínium, a papír, az üveg és a műanyag PET palack azonban értékes, újrahasznosítható hulladék. Ezzel a válaszadók elsöprő többsége (82%) tisztában is volt.

Az alumínium, a papír, az üveg és a műanyag PET palack azonban értékes, újrahasznosítható hulladék. Ezzel a válaszadók elsöprő többsége (82%) tisztában is volt.

7. ábra: A felsoroltak közül jelenleg melyik NEM szelektíven gyűjthető hulladék Magyarországon?

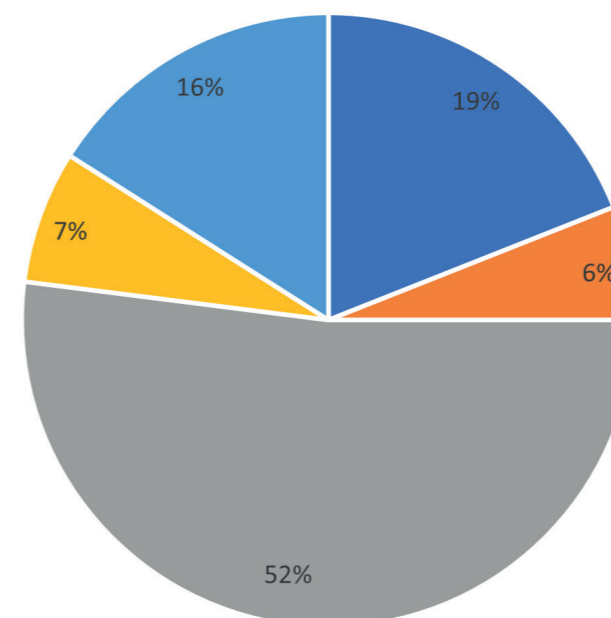

A következő kvízkérdésnél, ahol arra voltunk kíváncsiak, hogy az egyes hulladéktípusokat milyen színű kukába kell dobni, szintén többségbe kerültek a helyes válaszok, de jobb eredményre számítottunk.

A szelektív hulladékgyűjtés szabályai Magyarország különböző településein eltérhetnek egymástól. A rendszer azonban országosan egységes abból a szempontból, hogy a papírt a kék, a színes vagy sötét üveget a zöld, a műanyagot a sárga színű szelektív kukába lehet elhelyezni.

Ezt a fiataloknak mindössze 52 százaléka tudta tesztünk tanúsága szerint, ami azért meglepő, mert a szelektív hulladékgyűjtés ma már számos településen a mindennapok része. A kérdés helyes megválaszolásánál a felsőfokú iskolázottságú (71%) és budapesti fiatalok (78%) jóval az átlagon felül teljesítettek.

8. ábra: Melyik IGAZ a következő állítások közül?

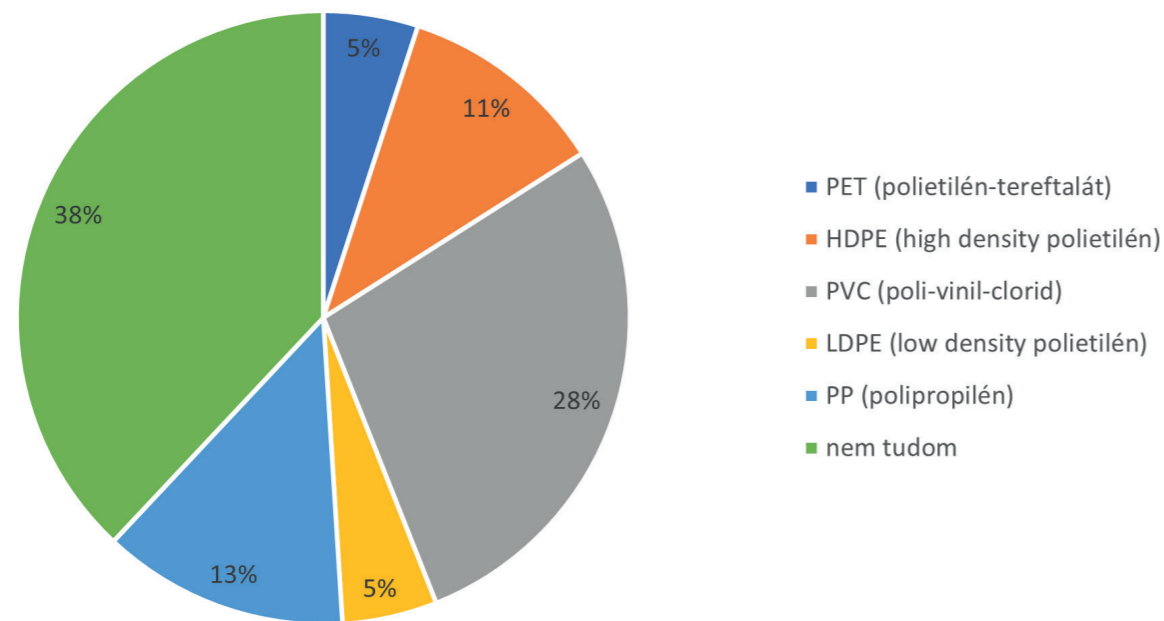

- Szelektív hulladékgyűjtésnél a papír a sárga, a sötét üveg a zöld, a műanyag a kék kukába kerül.
- Szelektív hulladékgyűjtésnél a papír a kék, a sötét üveg a sárga, a műanyag a zöld kukába kerül.
- Szelektív hulladékgyűjtésnél a papír a kék, a sötét üveg a zöld, a műanyag a sárga kukába kerül.
- Szelektív hulladékgyűjtésnél a papír a zöld, a sötét üveg a sárga, a műanyag a kék kukába kerül.
- nem tudom

Tovább szűkítve a kérdéskör fókuszát, azt kértük a fiataloktól, mondják meg, milyen típusú műanyagot nem szabad Magyarországon a szelektív műanyag gyűjtőbe dobni, és ennek a fajta műanyagnak mi a jelölése, számkódja. A válaszadók relatív többsége (28%) ugyan tudta, hogy a PVC a helyes megfejtés, amelyet 03-as számmal jelölnek a csomagoláson, ám összességében a kérdésre az ifjúság közel háromnegyede (72%) nem tudott megfelelő feleletet adni. Ennél a kérdésnél volt a legmagasabb azok aránya (36%), akik nem is tippeltek, inkább bevallották, hogy nem tudják a választ.

A műanyag érték, a plasztikhulladék legtöbb fajtája jól újrahasznosítható. A poli-vinil-clorid szigorúan ellenőrzött, ipari körülmények között visszagyűjthető, és újra is hasznosítják. Ugyanakkor a PVC az egészségre káros lehet, ezért élelmiszerek csomagolására ma már csak nagyon ritkán alkalmazzák. Leginkább műanyag padlók, csövek, nyílászárók, játékok, háztartási eszközök anyaga. Veszélyessége miatt a PVC-t a háztartási műanyag hulladékok szelektív gyűjtésére használt sárga kukába nem szabad bedobni.

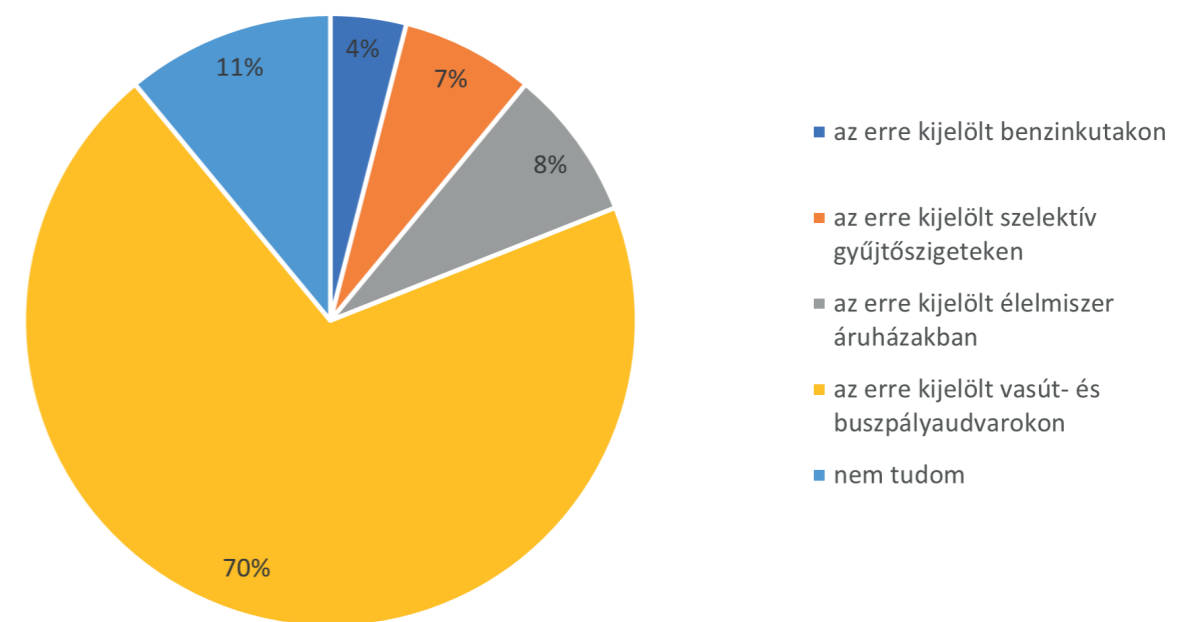
9. ábra: A felsoroltak közül melyik jelölés mutatja azt a műanyagfajtát, amit NEM szabad Magyarországon a műanyag szelektív gyűjtőbe dobni?

A sütőolaj nem csak a szennyvíz-lefolyóinkat dugítja el és a szennyvíztisztító telepek működését nehezíti meg, de az élővizeinkre is igen káros hatást fejt ki.

Ma Magyarországon ezért számos helyen: például a kijelölt hulladékudvarokban, közösségi gyűjtőszigeteken, egyes benzinkutaknál és áruházakban is leadható a használt sütőolaj. A leadott sütőolajból tisztítás után nagyrészt bioüzemanyag, kisebb részben áram- és hőtermelésre alkalmas biogáz készül. A használt sütőolajat vasút- és buszpályaudvarokon egyelőre nem lehet leadni. A fiataloktól azt próbáltuk megtudni, tisztában vannak-e azzal, hol lehet ma Magyarországon újrahasznosításra átadni a használt sütőolajat, és azt tapasztaltuk, hogy meglepően sokan tudták is a helyes választ (70%).

10. ábra: A felsoroltak közül hol NEM lehet leadni a használt sütőolajat?

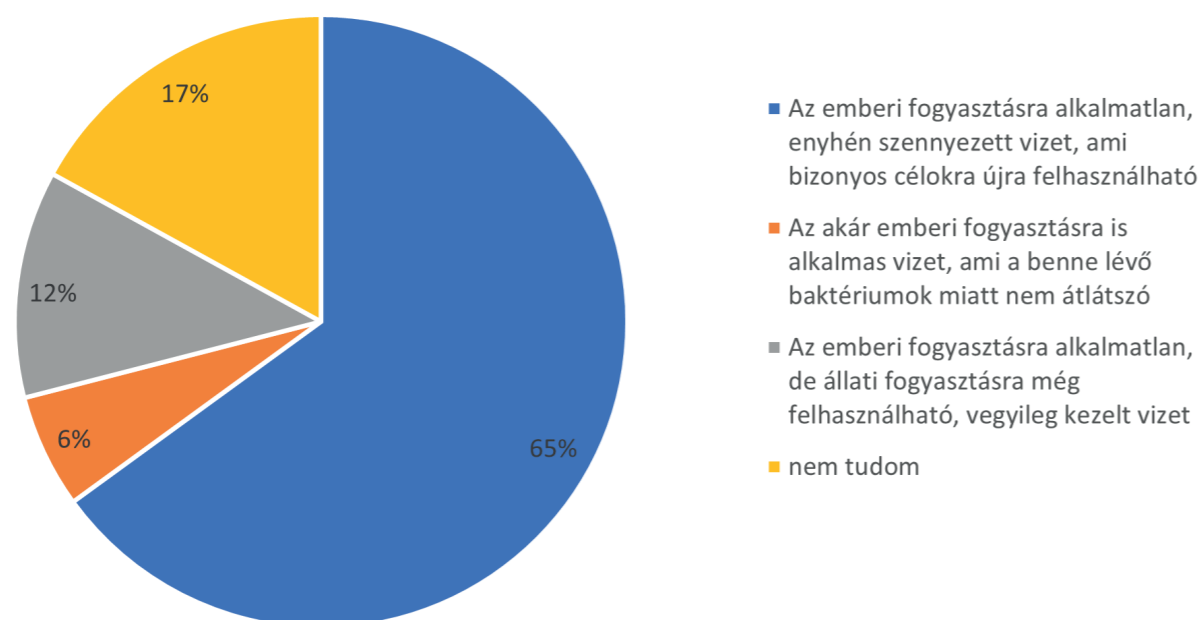

Szelektív hulladék felhasználása

A körkörös gazdaság koncepciója szerint nem csak a szelektív hulladékgyűjtés, hanem a megfelelően szelektált hulladék lehetőség szerinti újrafelhasználása is jelentős kérdés. Kutatásunkban két stratégiai területre, a talajjavítás és a vízfelhasználás kérdéskörére kitérve tettünk fel hulladékgazdálkodáshoz kapcsolódó kvízkérdéseket a fiataloknak.

Az egyik ilyen a szürke víz volt. A szürke vizet meginni nem szabad, ennek ellenére aranyat érhet, sőt bizonyos esetekben még jobb is, mint az emberi fogyasztásra alkalmas ivóvíz. A vegyszermentes, enyhén szennyezett felmosóvizet vagy például a zöldségek, gyümölcsök tisztítására használt konyhai, háztartási öblítővizet növénylocsolásra is alkalmazhatjuk. A mosásra, mosogatásra használt vízzel a wc-t is leöblíthetjük. Így takarékoskodhatunk a vízzel, és pénzt is megspórolhatunk magunknak, hiszen alacsonyabb összeget találunk majd a víz- és csatornaszámlánkon. A fenntartható vízgazdálkodás nemzetgazdasági szempontból is stratégiai kérdés, ezért a fiatal nemzedék tagjaitól megkérdeztük, tudják-e mi a szürke víz. A kérdésre a válaszadók csaknem kétharmada (66%) tudta a helyes választ, ami jó aránynak tekinthető.

11. ábra: Mit nevezünk szürke víznek?

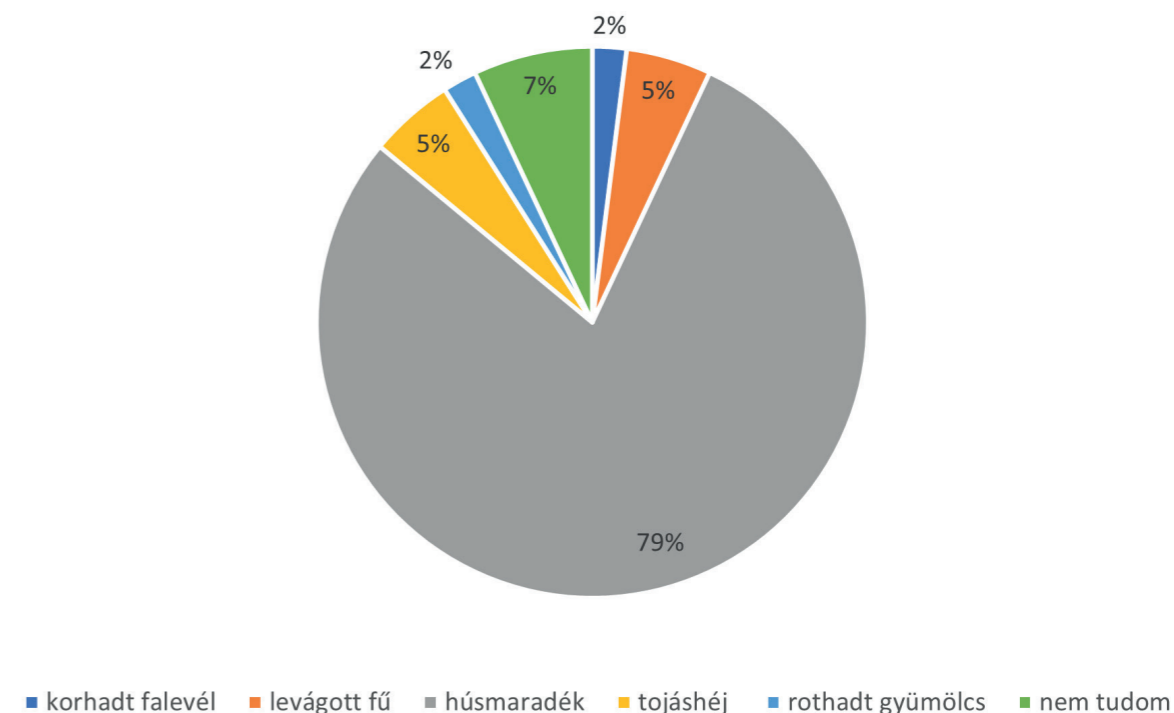

A szelektív hulladékkal való gazdálkodás témakörének utolsó kvízkérdését a komposztálással kapcsolatban tettük fel.

A komposztálás a természet megújuló képességén, körforgásán alapul. A szerves hulladékok jelentős része megfelelő körülmények között értékes alkotóelemeire bomlik le, amelyek tápanyagul szolgálnak a növények számára. Ilyen a korhadt falevél, a levágott fű, a tojáshéj, a gyümölcsmaradék.

A húsmaradékot egy beltéri, baktériumkoktélós komposztáló le tud bontani, azt azonban a kerti komposztba nem szabad beletenni, mivel a hús csak lassan bomlik le, nem korhad (lassú, alacsony hőfokú égés), hanem rohad, szagokat áraszt, és odavonzhatja az állatokat. A komposztálás népszerű téma, és ez meg is látszott a válaszok megoszlásán. A fiatalok nagytöbbsége (79%) ugyanis tájékozottnak mondható ezen a téren, és tudta, hogy a húsmaradék nem a kerti komposztba való.

12. ábra: A felsoroltak közül melyiket NEM szabad beletenni a kerti komposztba?

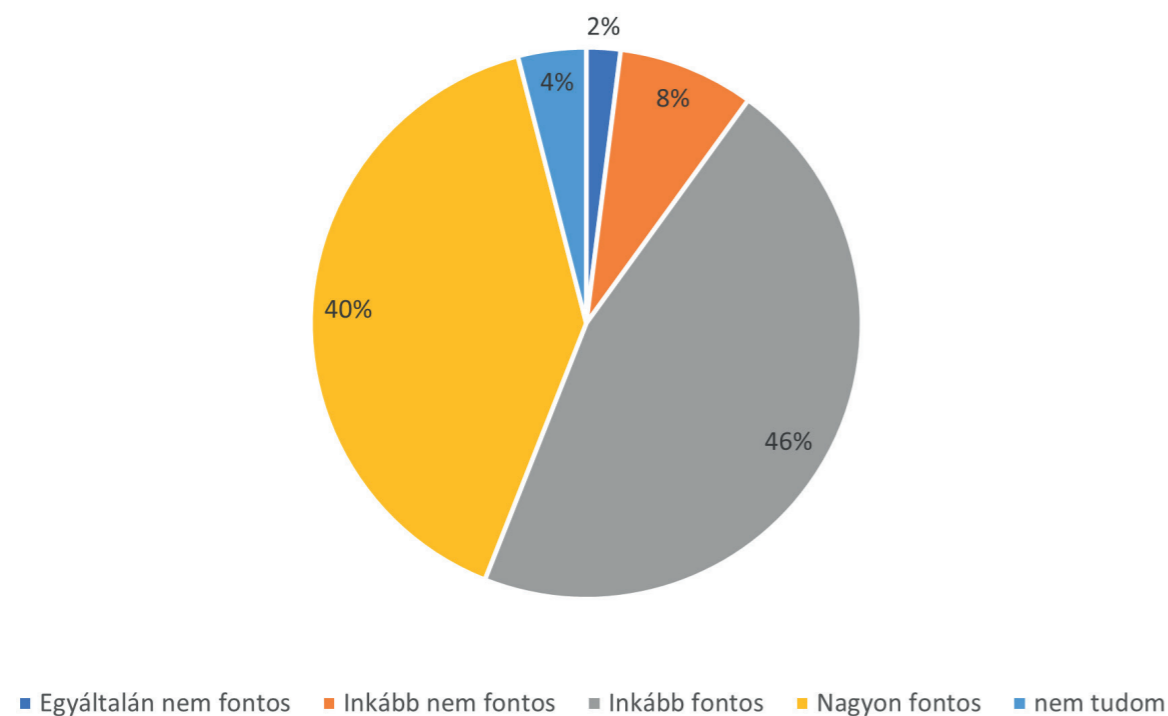
KÖRKÖRÖS GAZDASÁGGAL KAPCSOLATOS KÖZVÉLEMÉNY

A kvíz után néhány olyan kérdést tettünk fel a fiataloknak, amelyeken keresztül a következő generáció körkörös gazdaság gondolata melletti elköteleződését, a hulladékgazdálkodás terén bevezetni tervezett szakmapolitikai intézkedésekkel kapcsolatos várakozásait és véleményétt tudtuk nagyjító alá venni.

Hulladékcsökkentés fontossága

Elsőként annak mentünk utána, hogy a fiatalok a saját életükre nézve mennyire tartják fontosnak az általuk termelt hulladék csökkentését. Erre a kérdésre 96 százalék válaszolta azt, hogy valamilyen mértékben fontos számára a hulladékterhelés mérséklése, ami nagyon magas arányszám, viszont figyelemreméltó, hogy a megkérdezettek kisebb része, mindössze 40 százaléka gondolta a hulladéktermelés visszafogását magára nézve nagyon fontos feladatnak. Az ügyet nagyon fontosnak gondoló, legelkötelezettebb fiatalok ebből a szempontból a 30-35 év közötti (47%), diplomás (46%), megyei jogú városban (46%) élő nők (46%) köréből kerültek ki.

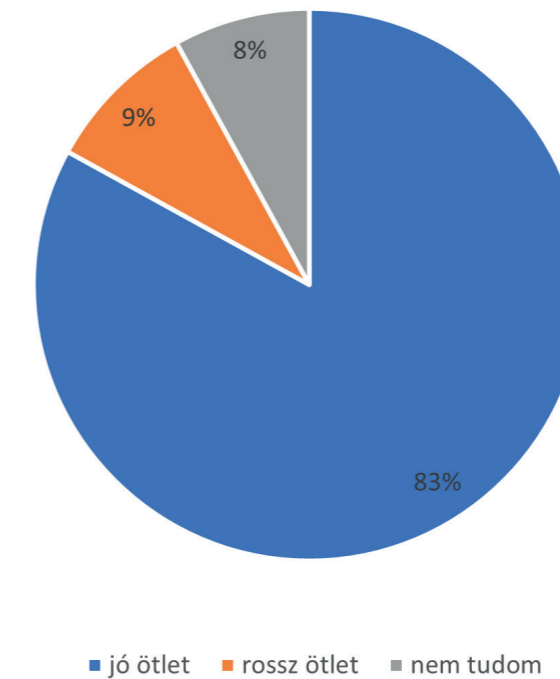
13. ábra: Számodra mennyire fontos, hogy minél kevesebb hulladékot termelj?

Szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése

Korábban többször elhangzott, hogy az Európai Unió elképzeléseinek megfelelően Magyarországon is bővülne a szelektíven gyűjthető és újrahasznosítható anyagok köre, főként a biohulladékok és a textilek esetében. A fiataloktól így azt is megkérdeztük, hogy egy ilyen lépést mennyire tartanak jó ötletnek. Felmérésünk alapján a tervezett intézkedéssel kapcsolatban a válaszadók nagyon támogatóak voltak, 83 százalékuk úgy vélte a szelektív hulladékgyűjtés rendszerének kiterjesztése jó ötlet.

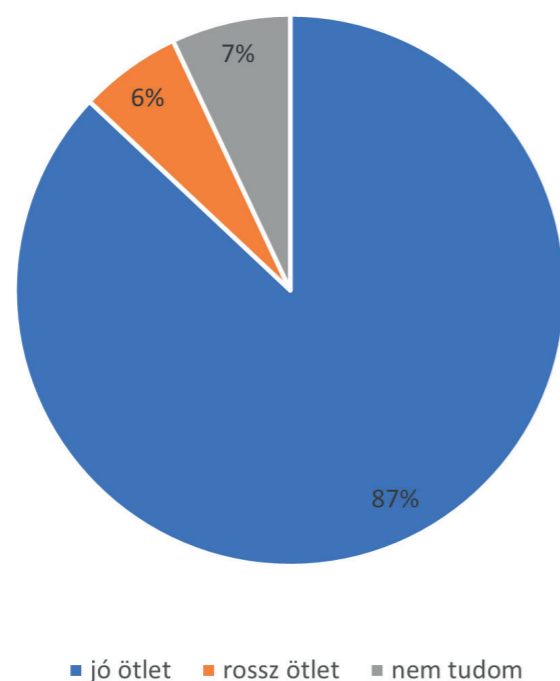
14. ábra: Szerinted jó vagy rossz ötlet, hogy a jövőben újabb dolgok (pl. textilruhák) kerüljenek be a szelektíven gyűjthető és újrahasznosítható anyagok körébe?

Betétdíjas rendszer kiterjesztése

Egy következő ilyen, körkörös gazdaság fejlesztését érintő szakmapolitikai elképzelés a visszaváltható termékek körének bővítése, illetve a visszaváltóhelyek számának növelése. A kutatásban így arra is rákérdeztünk, hogy egy ilyen terv megvalósításához mit szólna az ifjúság, az eredmények pedig azt mutatták, hogy a fiatalok 87 százaléka pártolta az elképzelést.

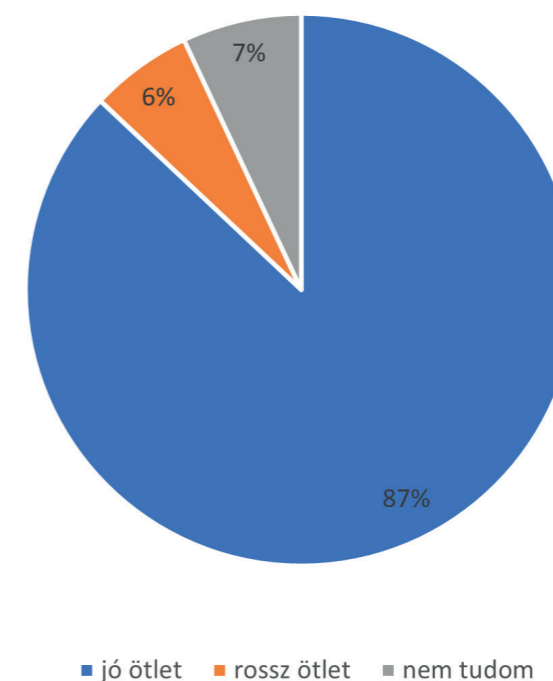
15. ábra: Szerinted jó vagy rossz ötlet, hogy a jövőben több boltban több betétdíjas terméket lehessen majd visszaváltani, mint ma?

Termékinformációk körének bővítése

A tudatos vásárlás, a megalapozott fogyasztói döntések, a hulladékterhelés csökkentésének egyik útja a termékek származását, összetételét, újrahasznosíthatóságát érintő információk körének bővítése, ami szintén ott szerepel az európai uniós és magyar kormányzati célkitűzések között. Felmérésünk tanúsága szerint a fiatalok ezt a szándékot is messzemenőig támogatják (87%).

16. ábra: Szerinted jó vagy rossz ötlet, hogy az újrahasznosíthatóság érdekében a jövőben a termékek összetételével kapcsolatban a mainál részletesebb információt kapjanak a vásárlók?

Az európai közösség és Magyarország célja a tervezett elavulás visszaszorítása, többek között a javítóhálózat bővítése, a pótalkatrészek kereskedelmének ösztönzése által. Az ilyen típusú intézkedésekkel nem csak a hulladék mennyiségét lehetne csökkenteni, de munkahelyeket lehetne megőrizni, illetve újakat teremteni.

